

سال دوازدهم / بهار ۱۴۰۲

تأثیر همبستگی و انسجام اجتماعی خانواده در دوران کرونا بر نشاط اجتماعی معلمان شهر تهران (سال تحصیلی ۹۹-۱۳۹۸)

• ابریشم عارف^۱، باقر ساروخانی^۲، مجید کاشانی^۳

تاریخ تایید: ۰۰/۱۱/۱۵، تاریخ تایید: ۰۱/۱/۱۶

DOR: 20.1001.1.38552322.1402.12.46.10.9

چکیده

نشاط (شادکامی) یکی از نیازهای اساسی در زندگی فرد است و نقش مهمی در حیات روانی و اجتماعی همه افراد جامعه از جمله معلمان دارد. در این تحقیق با توجه به نقش معلمان در جامعه‌پذیری و تربیت دانش‌آموزان، به تأثیر انسجام اجتماعی خانواده در دوره کرونا بر نشاط اجتماعی معلمان پرداخته شده است. روش پژوهش پیمایشی، جامعه آماری، تعداد ۳۸۲ نفر از معلمان متأهل، لینک پرسشنامه در فضای در اختیار پاسخگویان قرار گرفت. براساس فرمول کوکران، برای تعیین پایایی گویه‌ها از آزمون آلفای کرونباخ و برای آزمون فرضیات نرم‌افزار SPSS نسخه ۲۲ و معادلات ساختاری از نرم‌افزار (LISREL ۸.۰۵) استفاده شد.

طبق نتایج انسجام اجتماعی خانواده تأثیری معنادار و افزایشی بر نشاط اجتماعی معلمان دارد و این متغیر در سطح معنی‌داری است. همبستگی بین اعضای خانواده و جامعه، صدمات ناشی از بحران‌های اجتماعی و طبیعی (بیماری کرونا) را کاهش می‌دهد و تاب‌آوری آن‌ها در برابر استرس بیماری کرونا افزایش می‌یابد؛ در موارد حساس اعضای خانواده و خویشاوندان هدفی واحد را دنبال می‌کنند. و آن‌ها ترجیح می‌دهند که بیشتر با افراد خانواده خود در ارتباط باشند تا به نهادهای اجتماعی اعتماد کنند. **واژگان کلیدی:** سرمایه اجتماعی، انسجام اجتماعی، نشاط اجتماعی، خانواده، معلمان، کرونا.

۱ گروه جامعه‌شناسی فرهنگی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

aaref139797@gmail.com

۲ گروه جامعه‌شناسی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. b.saroukhani@yahoo.com

۳ گروه جامعه‌شناسی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. fahmm@yahoo.com

مقدمه

زندگی اجتماعی انسان در هر شکل و مرحله‌ای از توسعه با نوعی همبستگی اجتماعی همراه بوده است؛ و این موضوع در مراحل اولیه حیات اجتماعی، بیشتر مورد نیاز بوده است. همبستگی و انسجام اجتماعی بدون همیاری امکان‌پذیر نبوده است (محسنی تبریزی، ۱۳۸۰: ۱۰). همبستگی ناشی از همانندی، زمانی به اوج خود می‌رسد که وجدان فردی یکپایه اعضای جامعه، منطبق با وجدان جمعی پرورش یابد و از آن نظر با آن یکی شود؛ برعکس، همبستگی ارگانیک نه از همانندی‌های افراد جامعه بلکه از تفاوت‌هایشان پرورش می‌یابد. این‌گونه همبستگی فرآورده تقسیم‌کار است، هرچه کارکردهای یک جامعه تفاوت بیشتری یابند، تفاوت میان اعضای آن نیز فزون‌تر خواهد شد (kozer.2013:190). در مواجهه با بلایای طبیعی و زیست‌محیطی مانند سیل، زلزله و بیماری کرونا اتحاد و همبستگی مردم بالاتر می‌رود و در نتیجه آسیب‌های روحی کاهش پیدا می‌کند و همه در کنار هم می‌کوشند راه چاره بهتری بیابند. خوشبختانه جامعه ایران با توجه به جنگ‌های در طول تاریخ، بلایای طبیعی و مشکلات زیادی که وجود داشته است هیچ‌گاه همبستگی و اتحاد مردم از بین نرفته است و ایرانیان با فرهنگ غنی خود در مقابل مشکلات مقاومت کرده و عقب ننشسته‌اند. و نشان دادند همانطور که کرونا باعث شد فاصله اجتماعی بین افراد زیاد شود می‌توان با همبستگی و عشق و محبت این فاصله‌ها را پر کرد. این موضوع از آن جهت مهم است که کووید-۱۹ صرفاً یک پاندمی پزشکی یا اپیدمیولوژیک نیست، بلکه یک واقعه اجتماعی تمام‌عیار و فراگیر است که نظم اجتماعی جاری را به چالش کشیده و مناسبات فرهنگی و اجتماعی و اقتصادی جدیدی را رقم زده است.

احساس شادی و نشاط یکی از ضروری‌ترین خواسته‌های فطری و نیازهای روانی انسان به شمار می‌رود و به دلیل تأثیرات عمده بر سالم‌سازی و بهسازی جامعه، مدت مدیدی است ذهن آدمیان را به خود مشغول کرده است؛ به طوری که امروزه بسیاری از ملل به نوعی درصدد ایجاد یک جامعه سالم و بانشاط هستند؛ زیرا به نظر می‌رسد احساس شادی از یک سو انسان‌ها را برای زندگی بهتر و بازدهی بیشتر در امور روزمره آماده می‌کند و از سوی دیگر به دلیل ویژگی مسری بودن آن، بستگی‌های فرد را با محیط اجتماعی گسترده می‌کند (خادمیان، فرجی، ۱۳۹۱: ۸۹). همچنین نشاط اجتماعی موجب حفظ سلامتی و تا حدودی طول عمر افراد می‌شود. نشاط می‌تواند سلامت جسمانی را نیز بهبود بخشد، افراد شاد احساس امنیت بیشتری

می‌کنند و آسان‌تر تصمیم می‌گیرند و روحیه مشارکتی بیشتری دارند و نسبت به کسانی که با آن‌ها زندگی می‌کنند احساس رضایت دارند و سلامت اجتماعی و از روحیه بهتری برخوردار هستند (بخارایی، ۱۳۹۴: ۱۴). در نتیجه شهروندان شاد، همواره در خدمت به شهر و افراد جامعه اهتمام بیشتری می‌ورزند. از این منظر نقش شادی و نشاط در زندگی افراد به حدی زیاد است که متفکر اجتماعی راسکین ۱ (۱۹۸۷) می‌گوید: ثروتمندترین کشور، کشوری است که بیشترین افراد شاداب را زیر بال خود داشته باشد (رضادوست و فاضلی، ۱۳۹۱: ۴۹).

جوامع امروزی پیچیده و انسجام بین آن‌ها شکننده‌تر از جوامع ساده گذشته است. بشر از دیرباز به دنبال گسترش تعاملات و ارتباطات به منظور رفع نیازهای اساسی خود بوده است و بر این اساس سنگ بنای تعامل و انسجام میان آن‌ها، شاه‌کلید غلبه بر ناملایمات محیطی و اجتماعی بوده است. انسجام اجتماعی بر توافق جمعی میان اعضای یک جامعه دلالت دارد، به عبارتی انسجام در کل، ناظر بر میزان و الگوی رابطه متقابل بین کنشگران، گروه‌ها و خرده‌فرهنگ‌های تمایز یافته است (ازکیا و غفاری، ۱۳۸۳: ۲۸۶). و می‌توان گفت یکی از دلایل بزرگ پیشرفت مادی و معنوی هر ملت انسجام و پیوستگی (همدلی و هم‌زبانی) آن و هماهنگی میان اجزای تشکیل‌دهنده کل نظام یک جامعه «همبستگی» است (بشیریه، ۱۳۸۳: ۷۸). خانواده به‌عنوان کوچک‌ترین نهاد اجتماعی، نقش مهمی در انسجام و همدلی بین افراد و تأمین نیازهای آن‌ها دارد و مهم‌ترین نقطه تربیت اجتماعی، انتقال ارزش‌ها، هنجارها و جامعه‌پذیری فرد بشمار می‌رود. از جمله تأثیرات مثبت آن، ارتباط بیشتر اعضای خانواده با هم است و این افزایش ارتباط باعث شده که اعضا تعامل بهتری با هم داشته باشند بنابراین این موضوع هم عامل وفاق اجتماعی، خانوادگی را به همراه دارد و هم افراد به خانواده خود نزدیک‌تر شده‌اند. وجود سرمایه اجتماعی درون خانواده به فرزندان در همان دوران کودکی اجازه دسترسی به سرمایه انسانی والدین را می‌دهد و سطوح مختلف سرمایه اجتماعی قابل‌دسترس را برای کودکان ایجاد می‌کند. میزان رابطه والدین با یکدیگر و فرزندان در میزان نشاط و سلامت خانواده تأثیر به‌سزایی دارد و چون اولین روابط انسانی در خانواده شکل می‌گیرد نقش خانواده در شکل‌گیری رفتار فرزندان اصلی پذیرفته شده و غیرقابل‌انکار است (روحانی، ۱۳۹۰: ۴۶). نشاط در خانواده به ایجاد وفاق، همبستگی، همدلی اجتماعی، تعاملات اجتماعی مطلوب، رضایت از زندگی و همچنین سلامت روانی و اجتماعی افراد تأثیر بسزایی

می‌گذارد و طبیعی است که به‌موازات آن‌ها بحران طبیعی (بیماری‌ها و سیل زلزله و ...) و اجتماعی مانند (جنگ، خشونت، طلاق، اعتیاد و...) کاهش و انگیزه برای کار و تلاش افزایش می‌یابد مثلاً در این دو سال کرونا تأثیرات مثبت و منفی بر روابط خانوادگی داشته است، اگر خانواده دچار التهاب و تنازع باشد خواه‌ناخواه وقتی افراد بار سنگین التهاب را با خود حمل می‌کنند بر روابطشان در محیط کار و جامعه، تأثیر خواهند گذاشت در چنین مواردی جامعه‌ای که وجود همدلی و همبستگی و معنویت در آن محکم باشد از هم متلاشی نمی‌شود. و جامعه مسیر پیشرفت و توسعه را طی خواهد کرد.

شیوع کرونا ویروس در ایران به‌صورت رسمی ۲۹ بهمن ۱۳۹۸ تأیید شد. کرونا در ساده‌ترین تعریف، به‌منزله یک ویروس بیولوژیک است که در طول دو سال حضور فعال خود در اقصی نقاط دنیا تاکنون کمتر از ۵۰۰ میلیون نفر را در جهان گرفتار خود کرده و توانسته است جان شش میلیون نفر را بگیرد اما به نظر می‌رسد این ویروس از بعدی دیگر توانسته است میلیاردها نفر را با خود درگیر کند، در کشور ما با توجه به حجم گسترده دانش‌آموزی و شیوع این ویروس، مدارس از هفته اول اسفندماه تعطیل اعلام شد و این تعطیلی تا اواخر سال ۹۸ و حتی بعد از شروع تعطیلات رسمی سال ۹۹ تداوم یافت؛ اما سیاست دولت در این دوره تعطیلات این بود که «مدارس و دانشگاه‌ها تعطیل است؛ اما آموزش و یادگیری تعطیل نیست» و سازوکارهای بسیار گسترده‌ای برای پیشبرد امور آموزشی و تحقیقاتی با تمرکز بر بستر فضای مجازی و آموزش از راه دور طراحی شد. در کنار آموزش‌های تلویزیونی از معلمان خواسته شد جریان آموزش را از طریق پیام‌رسانه‌ای داخلی (شاد) پیگیری کنند. معلمان در راستای عمل به تعهد حرفه‌ای خویش اغلب به‌صورت خودجوش و پراکنده، با هزینه خویش در امر آموزش دانش‌آموزان در فضای مجازی حضور پیدا کردند. کرونا توانسته بخش‌هایی حائز اهمیت از زندگی اجتماعی به‌خصوص برای قشر کودک و نوجوان که در فرایند جامعه‌پذیری و رشد و بلوغ فرهنگی و اجتماعی نه‌جان جسمی و فیزیکی آنان بلکه روح و روان آنان را به‌خطر اندازد. یکی از حوزه‌هایی که به‌شدت تحت تأثیر این بیماری قرار گرفته، خانواده‌ها بودند. با توجه به اعمال محدودیت رفت‌وآمد و تأکید بر قرنطینه‌خانی از اسفندماه ۱۳۹۸، ساختار و کارکردهای خانواده در دوران قرنطینه تغییر یافته و به همان نسبت شاهد عوارض و پیامدهایی برای هر یک از اعضای خانواده بودیم. همه‌گیری ویروس کرونا، خانواده را بیش از سایر نهادها تحت تأثیر قرار داده است. خانواده باید در این دوران برای تداوم آموزش فرزندان خود در منزل گوشه هوشمند

و اینترنت تهیه می‌کرد و مشکل نهاد آموزشی کشور را حل می‌کرد. همه این موارد با همدلی و همبستگی بین افراد خانواده‌ها برطرف شد. آرامش، همدلی و نشاط در بین همه افراد از جمله خانواده و معلمان که در خط مقدم آموزش بودند و مدارس را به خانه خود آورده بودند و سلامت فرد و جامعه آن‌چنان به هم وابسته شدند که بین آن‌ها حدومرزی قائل شد. کمبود سرمایه‌های ارزشی می‌توانست جامعه و خانواده را با مشکلات زیادی روبه‌رو کند و قشرهای مختلف جامعه از جمله معلمان و دانش‌آموزان را تحت تأثیر قرار دهد، اما امید به آینده و همبستگی بین همه مردم شادابی و نشاط بیشتری ایجاد کرد و این ارتباط بهتر و مؤثر با دیگر افراد، معلمان و دانش‌آموزان را یاری رساند تا یادگیری برای زیستن به نحو احسن ایجاد شود.

انسجام و همبستگی اجتماعی به‌عنوان اهرمی محکم می‌تواند فضای همراهی و اتحاد را در جامعه و خانواده به وجود بیاورد. وقتی خانواده‌ها در فضایی مناسب در کنار یکدیگر قرار بگیرند و به شادی و تفریح بپردازند، همبستگی در جامعه بیشتر می‌شود و زمانی که نشاط در جامعه بیشتر باشد معلمان که قشر بزرگی در جامعه هستند با پشتوانه‌ای از شاخص‌های نشاط از جمله (امید به زندگی، درآمد بالا، رضایت از زندگی، حمایت اجتماعی و...) می‌توانند تأثیر بسزایی در کاهش آسیب‌های اجتماعی (از جمله طلاق، فساد، دزدی و...) داشته باشند هر چه معلمان دارای نگرش قوی و ارزشی بیشتری باشند، دانش‌آموزانی با عزت‌نفس بالاتر و شادتری تربیت کنند (مولایی نژاد، ۱۳۹۱: ۳۴). در نتیجه هر چه سرمایه اجتماعی افراد بالاتر باشد در دوران بحران، طبیعی (سیل و زلزله و...) و اجتماعی (جنگ، بیماری‌ها از جمله بیماری کرونا) که در طی این دو سال در جامعه گسترش داشته است. (همدلی و انسجام) بالاترین تأثیر را در ایجاد نشاط و همبستگی داشته باشد و مردم را به میدان کشانده و بار مسئولیت را از دوش دولت و کادر درمانی کمتر کرده است آرامش، همدلی و نشاط در بین همه افراد از جمله خانواده معلمان، دانش‌آموزان و معلمان که در خط مقدم آموزش بودند مدارس را به خانه خود آورده بودند؛ و می‌توان گفت نشاط و سلامتی فرد و جامعه آن‌چنان به هم وابسته‌اند که نمی‌توان بین آن‌ها حدومرزی قائل شد.

تاکنون تحقیقات زیادی در ارتباط با انسجام و نشاط اجتماعی انجام گرفته است، اما به‌طور مستقیم تحقیق جامعی درباره تأثیر انسجام و همبستگی اجتماعی خانواده در دوران کرونا بر نشاط اجتماعی معلمان شهر تهران انجام نگرفته است از این جهت نوآوری موضوع قابل کامل است. در این قسمت به برخی از کارهای تجربی انجام شده پیرامون این موضوع اشاره می‌شود:

گزارش ارزیابی مشارکتی خانواده‌ها در دوره خانه‌نشینی کرونا که توسط الیاسی، فاضل و دیگران (۱۳۹۹) انجام گرفته است. روش انجام این پژوهش مصاحبه با افراد با شرایط اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی متفاوت تعیین گردید، در بین ۵۸ شهرکشور تحت پوشش طرح ملی گفتگو، تکمیل و تحلیل گردید. نتایج حاصل از پژوهش ارزیابی مشارکتی در شرایط کرونا بود در گزارش این جمع‌بندی آمده است که اعمال محدودیت رفت‌وآمد و تأکید بر قرنطینه خانگی باعث گردیده تا ساختار و کارکردهای خانواده در دوران قرنطینه تغییر یافته و به همان نسبت عوارض و پیامدهایی برای هر یک از اعضای خانواده داشته باشد.

گیاوریمیس و نیکولسون (۲۰۲۰) در پژوهشی تحت عنوان سرمایه اجتماعی دانشجویان دانشگاه گریک در طول همه‌گیری کووید ۱۹ نشان دادند در بستری که جامعه تحت تأثیر همه‌گیری این ویروس قرار گرفته است، سرمایه اجتماعی بالا می‌تواند شرایط مناسبی را برای روابط اجتماعی مثبت و تعاملات دانشجویی ایجاد کند و رشد شناختی به نظر نمی‌رسد متفاوت از سرمایه اجتماعی باشد.

ژیائو، ژنگ، کونگ، لی و یانگ (۲۰۲۰) در پژوهش به بررسی سرمایه اجتماعی و کیفیت خواب در افرادی که در پی شیوع ویروس کووید ۱۹ در ژانویه سال ۲۰۲۰ در چین خود را ۱۴ روز قرنطینه کرده بودند پرداختند. نتایج نشان داد که سطح پایین سرمایه اجتماعی با افزایش سطح اضطراب و استرس و با کاهش کیفیت خواب ارتباط دارد. اضطراب با استرس و کیفیت کاهش یافته خواب، رابطه دارد و ترکیب اضطراب و استرس، اثرات مثبت سرمایه اجتماعی را بر کیفیت خواب، کاهش می‌دهد.

بنابر آنچه گفته شد می‌توان چنین نتیجه‌گیری کرد که موقعیت بحرانی شیوع بیماری کرونا می‌تواند باعث اثرات مثبت و منفی روانی- اجتماعی، بر بهداشت روان افراد جامعه از جمله معلمان و دانش آموزان شود. همبستگی اجتماعی یکی از متغیرهایی است که می‌تواند به واسطه عوامل اجتماعی، روان‌شناختی و... از وضعیت موجود، تأثیر پذیرد و شرایط غلبه بر این بیماری را تسهیل یا مشکل کند؛ لذا هدف پژوهش حاضر بررسی رابطه انسجام اجتماعی خانواده معلمان در زمان شیوع بیماری کرونا با مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی به‌عنوان یک عامل اجتماعی و عوامل تأثیرگذار بر نشاط معلمان و همبستگی آن‌ها در دوران کرونا بود یافته‌ها با نتایج پژوهش چگینی و نیکو منش (۱۳۹۸) و راجلتون و همکارانش (۲۰۰۷) زکی محمدعلی (۱۳۹۵) همخوانی دارد. نکته جالب آن در این پژوهش‌ها نیز از بین مؤلفه‌ها انسجام که شامل

همبستگی و تعاملات خانواده و دوستان بوده است، تأیید کرده‌اند که این دو متغیر با یکدیگر رابطه مثبت معنادار دارند.

مبانی نظری

انسجام و همبستگی اجتماعی به‌عنوان یکی از مؤلفه‌های مهم سرمایه اجتماعی و تئوری‌های ساختی-کارکردی در جامعه‌شناسی محسوب می‌شود. از دید متفکرین این نظریه‌ها، انسجام اجتماعی پایه نظم اجتماعی را تشکیل داده و ایجاد و گسترش زمینه‌های وفاق و همبستگی اجتماعی، موجبات فعالیت و مشارکت گسترده افراد جامعه را فراهم می‌آورد. پایداری و استمرار حیات اجتماعی و فرهنگی یک جامعه در گرو همبستگی بین اجزا و عناصر سازنده ساختار اجتماعی آن جامعه است. انسجام، توافق در ارزش‌ها و نگرش‌هاست و در فرایندی اجتماعی متولد می‌شود و محصول کنش عقلانی است. از طرف دیگر انسجام اجتماعی پدیده‌ای نیست که یک‌بار برای همیشه بررسی شود، بلکه نیازمند بازسازی و بازتولید مستمر است. امیل دورکیم از اولین جامعه‌شناسانی است که مفهوم انسجام و همبستگی اجتماعی را مورد مطالعه قرار داده است و وجود آن را برای هر جامعه‌ای لازم می‌داند. جانان‌ترنر^۱ به نقل دورکیم می‌گوید «انسجام وقتی رخ می‌دهد که عواطف افراد به‌وسیله نمادهای فرهنگی تنظیم شوند، جایی که افراد متصل به جماعت، اجتماعی شده باشند جایی که کنش‌ها تنظیم و به‌وسیله هنجارها هماهنگ شده‌اند و نابرابری‌ها قانونی تصور می‌شود (اکبری، ۱۳۸۳: ۱۷).

بنابراین جوامع زمانی که جمعیت آن‌ها اندک بوده و جوامعی ساده با باورها و ارزش‌های محدود و ساده بودند انسجام در آن‌ها مکانیکی بوده است اما دورکیم معتقد است جوامع سنتی در روند تکاملی خود تحت تأثیر عواملی، تغییرات را در خود پذیرا می‌شوند مهم‌ترین این عوامل از نظر دورکیم پیشرفت تقسیم‌کار است که باعث تحولی عظیم در این جوامع گشته و در حقیقت به دلیل تقسیم‌کار است که جامعه سنتی مبتنی بر انسجام مکانیکی به جامعه صنعتی مبتنی بر همبستگی ارگانیکی تبدیل می‌شود (اکبری، ۱۳۸۳: ۱۸).

از نظر کارکردگرایی، جامعه کل، مجموعه به هم پیوسته‌ای است که در آن، هر بخش کارکردهای خاصی را عهده‌دار است و بر مبنای این کارکردها، انسجام و نظم اجتماعی آن بخش را تأمین می‌کنند. انسجام اجتماعی دلالت بر توافق جمعی میان اعضای یک جامعه دارد که

1 Jonathan H. Turner

حاصل پذیرش، درونی کردن نظام آموزشی و هنجاری یک جامعه و وجود تعلق اجتماعی (احساس «ما» بودن) و تراکم یا وجود تعامل گر میان افراد آن جامعه است. سطح بالای انسجام، زمانی است که کنش‌های افراد، اخلاقی و معطوف به یک جمع باشد. می‌توان انسجام اجتماعی را به احساس یکپارچگی افراد جامعه، روابط دوستانه و محبت‌آمیز، میزان روابط اجتماعی و تعامل‌های گروهی بر اساس ارزش‌های مشترک و منسجم تعریف کرد (غفاری، ۱۳۸۵: ۱۲۷). دورکیم احساسی را که در میدان تعاملی به وجود می‌آید، وجدان جمعی می‌نامد و جوامع را بر اساس درجه فشاری که وجدان جمعی به افراد آن وارد می‌آورد و درجه خودمختاری که برای وجدان‌های فردی گذاشته است، متفاوت می‌داند و بر این اساس به دو نوع همبستگی در جامعه اشاره می‌کند (Ritzer, 2011: 85).

دورکیم^۱ (۱۹۹۰) خانواده را همچون نهادی اجتماعی می‌داند که جزیی از جامعه بوده و شناخت آن مستلزم شناخت کل جامعه است. پدیده اجتماعی را از طریق اجباری که بر فرد وارد می‌کند می‌توان شناخت. نهاد، خانواده نیز این خصلت را دارد که مستقل از افراد است و بر همه اعضا تحمیل می‌شود (تنهایی، ۱۳۹۰: ۱۳۵).

وی همچنین معتقد است همبستگی از نوع روابط عاطفی مثبت است که نقش حقیقی آن در تقسیم‌کار اجتماعی این است که میان دو یا چند نفر همبستگی ایجاد کند، نقش همبستگی اجتماعی در گسترش و تقویت ارتباطات اجتماعی اشاره دارد و بر این باور است که هر جا همبستگی اجتماعی نیرومند باشد، عامل نیرومندی در نزدیک کردن افراد به هم خواهد بود و باعث تشدید تماس‌های آنان و ارتباط بیشتر خواهد شد؛ به عبارت دیگر، هر چه افراد جامعه همبسته‌تر باشند، روابط گوناگون خود را با یکدیگر یا در حالت دسته‌جمعی با گروه بیشتر حفظ می‌کنند (Abrahamz, 1990: 196).

جیمز کلمن^۲ (۱۹۹۸) دو نوع سرمایه اجتماعی خانواده را از هم تفکیک می‌کند. سرمایه اجتماعی در داخل خانواده و سرمایه اجتماعی خارج از خانواده؛ سرمایه اجتماعی داخل خانواده شامل زمانی است که والدین با یکدیگر و بچه‌هایشان می‌گذرانند (ارتباطات درون خانواده). از همین رو سرمایه اجتماعی درون خانواده شامل هنجارها، شبکه‌های اجتماعی و روابط بین والدین و فرزندان است که برای فرزندان خصوصاً در دوران جامعه‌پذیری بسیار گران‌بهاست. این سرمایه اجتماعی با سرمایه‌گذاری در کنش متقابل بین افراد خانواده و با ایجاد فرصت برای

1 David Emmile Durkheim

2 James koleman

کنش‌های بین شخصی و فراوانی کنش‌ها و مدت‌زمان کنش ظاهر می‌شود بر روابط و بر والدین- فرزندان تأکید می‌کند و از حضور فیزیکی والدین در خانواده و رسیدگی به فرزندان به‌عنوان شاخص اندازه‌گیری استفاده می‌کند. چنین روابط متقابلی به فرزندان اجازه می‌دهد تا سرمایه‌های موجود در محیط خانه را به سرمایه انسانی یا سایر سرمایه‌های وابسته مرتبط که به بهبود شرایط منجر می‌شود، منتقل کنند. بنابراین، سرمایه اجتماعی درون خانواده مکانیسم مهمی است که از طریق آن انتظارات تحصیلی والدین به فرزندان انتقال یافته و انتظارات تحصیلی آن‌ها را تحت تأثیر قرار می‌دهد (Giddens.2008:496).

فرضیه‌های تحقیق عبارت‌اند از: اول) به نظر می‌رسد انسجام اجتماعی بین افراد خانواده بر نشاط اجتماعی معلمان تأثیرگذار است. دوم) به نظر می‌رسد بیماری کرونا بر افزایش همبستگی و انسجام اجتماعی معلمان تأثیرگذار است.

روش

پژوهش حاضر، دارای ماهیت پیمایشی کمی است که از جهت هدف، در تحقیقات کاربردی و از جهت نحوه گردآوری داده‌ها، جزء تحقیقات توصیفی- همبستگی به شمار می‌رود و جامعه آماری پژوهش شامل ۳۸۲ نفر از معلمان متأهل دوره دوم دبیرستان‌های شهر تهران ۹۹-۱۳۹۸.

حجم نمونه تحقیق با استفاده از فرمول کوکران
$$n = \frac{z^2 pq}{d^2 \left(1 + \frac{1}{n} \left(\frac{z^2 pq}{d^2} - 1 \right) \right)}$$
 تعیین شده و برای گزینش نمونه‌های تحقیق نیز از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای تعداد ۳۸۲ نفر برآورد شده است.

برای تعیین سهم مناطق مختلف شهر تهران، با فرض اینکه پراکندگی معلمان متأهل در سطح شهر، تابعی از سهم هر منطقه از کل جمعیت است، با مراجعه به مناطق آموزش و پرورش مختلف در سطح شهر تهران، معلمین مناطق مختلف شناسایی و پرسشنامه‌ای که برای سنجش متغیرهای نشاط اجتماعی (متغیر وابسته) معلمان و همچنین انسجام اجتماعی (متغیر مستقل) مورد استفاده قرار گرفته به علت شرایط خاص جامعه، محدودیت‌های تردد و ارتباط‌های اجتماعی، از روش نمونه‌گیری تصادفی و اجرای اینترنتی استفاده گردید. شیوه کار به این شکل بود که پرسشنامه به‌صورت آنلاین از طریق پرس لاین طراحی شده و لینک آن از طریق فضای

مجازی و از مسیر شبکه‌های اجتماعی (تلگرام، واتساپ و ایتا و...) در اختیار معلمان قرار گرفته آن‌ها تکمیل و ارسال شده است. اعتبار پرسشنامه، صوری است و برای دستیابی به پایایی موردقبول، با انجام پیش‌آزمون و میانگین آلفای کرونباخ حدود ۷۹ درصد، همسازی گویه‌های پرسشنامه تأمین گردید. و تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم‌افزار SPSS نسخه ۲۲ و نرم‌افزار LISREL 8.5 استفاده شده است

تحلیل توصیفی تحقیق

به نظر می‌رسد وجود انسجام درون خانواده بر نشاط اجتماعی معلمان تأثیرگذار است.

جدول ۱. ضریب آلفای کرون باخ متغیرهای تحقیق

متغیر	تعداد سؤالات	ضریب آلفای کرون باخ
میزان انسجام خانواده	۱۰	۰٫۸۱
نشاط اجتماعی معلم و خانواده آن	۱۸	۰٫۸۹

ضریب آلفای کرون باخ کل گویه‌های انسجام اجتماعی ۰/۸۱ محاسبه شده است که گویای برخورداری از پایایی درونی مناسب است. همچنین ضریب آلفای کرون باخ کل گویه‌های نشاط اجتماعی معلم و خانواده ۰/۸۹ محاسبه شده است که گویای برخورداری از پایایی درونی مناسب است. نتایج آزمون آلفای کرون باخ نشانگر پایایی متغیرهای موردبررسی بوده است.

تحلیل کلی وضعیت متغیرهای اصلی تحقیق

در این پژوهش متغیرهای جدول از گویه‌های پرسشنامه استخراج شده‌اند. در بخش‌های پیشین به تفصیل درباره گویه‌های تشکیل‌دهنده هرکدام از آن‌ها توضیحاتی ارائه شد. متغیرهای تشکیل شده با توجه به استفاده از طیف پنج‌درجه‌ای لیکرت، دارای میانگینی بین عدد یک تا پنج هستند و میانگین نمره طیف آن‌ها برابر با سه است. پرسشنامه مورد استفاده در این رساله محقق ساخته است معیار قضاوت درباره میانگین نمرات کسب شده، میانگین نمره طیف (نمره ۳) است.

بنابراین می‌توان گفت تمامی نمرات کسب شده بالاتر از میانگین طیف بوده و بر این اساس می‌توان گفت که سطح نشاط اجتماعی و انسجام اجتماعی در دوران کرونا خانواده معلمان بالاتر از میانگین و در سطحی مطلوب است.

جدول 2. میانگین نمره کسب شده برای متغیرهای اصلی تحقیق

متغیرهای اصلی تحقیق	تعداد پاسخ	میانگین	انحراف استاندارد	کمینه	بیشینه
نشاط اجتماعی معلمان	۳۸۲	۳۰۸۴	۰۰۵۱	۱۰۸۲	۵
انسجام اجتماعی	۳۸۲	۳۰۹۵	۰۰۴۸	۲۰۲۹	۵

همانطور که مشاهده می‌شود بالاترین میانگین نمره کسب شده مربوط به انسجام اجتماعی در بین خانواده معلمان، نسبت به نشاط اجتماعی معلمان میانگین نمره بیشتری را کسب کرده است و می‌توان گفت سطح انسجام اجتماعی در بین خانواده معلمان از سطح نشاط اجتماعی معلمان بیشتر است. البته لازم به ذکر است که این اختلاف به لحاظ آماری معنی‌دار نبوده و با ۹۹ درصد اطمینان می‌توان گفت که سطح نشاط اجتماعی معلمان و انسجام اجتماعی بین خانواده معلمان در دوران کرونا مشابه همدیگر و بالاتر از میانگین (نمره ۳) است.

آزمون کولموگروف اسمیرنوف برای بررسی نرمال بودن متغیرها

با توجه به نتایج جدول ۴ اگر مقدار سطح معنی‌داری بزرگ‌تر از مقدار خطا باشد، فرضیه صفر را نتیجه می‌گیریم و در صورتی که مقدار سطح معنی‌داری از مقدار خطا کوچک‌تر باشد، فرضیه یک را نتیجه می‌گیریم.

H_0 : داده‌های متغیر i دارای توزیع نرمال است.

H_1 : داده‌های متغیر i دارای توزیع نرمال نیست.

جدول 3. سطح معنی‌دار آزمون نرمال بودن داده‌ها و بررسی چولگی و کشیدگی داده‌ها در

توزیع نرمال

متغیرها	سطح معنی‌داری	مقدار خطا	تأیید فرضیه	نتیجه‌گیری	چولگی	کشیدگی
نشاط اجتماعی معلمان	۰/۶۴	۰/۰۵	H_0	نرمال	۰/۲۵	۰/۹۸
انسجام اجتماعی	۰/۱۹	۰/۰۵	H_0	نرمال	۰/۳۴	-۰/۸۲

با توجه به اینکه سطح معنی‌داری مقوله‌ها بالاتر از مقدار خطا است، بنابراین توزیع، یک توزیع نرمال است. همچنین با بررسی چولگی و کشیدگی توزیع داده‌ها با توجه به اینکه تغییر

بین $+2$ و -2 را می‌توان نرمال محسوب کرد و تمام محاسبات زیر یک است، بنابراین در نرمال بودن داده‌ها شکی نیست و می‌توان از آزمون‌های پارامتریک برای آن استفاده کرد.

بررسی فرضیه‌ها تحلیل استنباطی متغیرهای تحقیق

برای بررسی این تأثیرات در سطح دومتغیره و همچنین اثبات معنی‌دار بودن یا معنی‌دار نبودن روابط میان آن‌ها، از آزمون رگرسیون دومتغیره استفاده شده است. در جدول شماره ۶ از سمت راست، ستون اول متغیر مستقل، ستون دوم متغیر وابسته، ستون سوم میزان همبستگی متغیر مستقل با متغیر وابسته (R)، ستون چهارم مقدار واریانس تبیین شده متغیر وابسته توسط متغیر مستقل (R^2)، ستون پنجم، مقدار آماره F ، ستون ششم، معناداری آزمون F ، ستون هفتم ضریب رگرسیون استاندارد شده (Beta)، ستون هشتم مقدار آماره T به دست آمده متغیرها و در نهایت ستون نهم، سطح معنی‌داری آزمون T را نشان می‌دهد.

بر اساس نتایج به دست آمده از جدول (۷)، در سطح معناداری ۱ درصد و با اطمینان ۹۹ درصد، متغیر وجود انسجام در خانواده از نظر نمونه مورد بررسی دارای حدود ۳۵ درصد تأثیر افزایشی و معنی‌دار بر نشاط اجتماعی معلمان است. به بیان آماری به ازای هر واحد بیشتر شدن انسجام بین افراد خانواده، نشاط اجتماعی معلمان به میزان ۰,۵۹۵ واحد افزایش می‌یابد. به بیان ساده‌تر هرچه انسجام بین افراد خانواده بیشتر باشد، نشاط اجتماعی معلمان مطلوب‌تر خواهد بود. متغیر مستقل (انسجام اجتماعی) در مجموع حدود ۳۵ درصد از تغییرات متغیر وابسته را تبیین می‌کند ($R^2 = 0/354$). معادله به کار گرفته شده در این تحلیل عبارت است از: $y = a + bx$

جدول ۴. تحلیل رگرسیون دومتغیره تأثیر وجود انسجام در خانواده بر نشاط اجتماعی معلمان

رتبه	متغیر مستقل	متغیر وابسته	R همبستگی	R^2 واریانس تبیین شده	آماره F	سطح معناداری F	استاندارد B	آماره T	سطح معنی‌داری T
۳	وجود انسجام در خانواده	نشاط اجتماعی معلمان	۰,۵۹۵	۰,۳۵۴	۲۰۷,۹۲۱	۰,۰۰۰	۰,۵۹۵	۱۴,۴۱۹	۰,۰۰۰

یافته‌های مربوط به تأثیرگذاری انسجام اجتماعی بر نشاط اجتماعی معلمان با نتایج پژوهش چگینی و نیکو منش (۱۳۹۸) و راجلتون و همکارانش (۲۰۰۷) زکی محمدعلی (۱۳۹۵) همخوانی دارد. نکته جالب آن در این پژوهش‌ها نیز از بین مؤلفه‌ها انسجام که شامل همبستگی و تعاملات خانواده و دوستان بوده است، بر پراهمیت‌تر بودن انسجام اجتماعی خانواده تأکید شده است. همبستگی و انسجام اجتماعی (متغیر مستقل) تأثیرات مثبتی بر روی احساس نشاط اجتماعی (متغیر وابسته) دارد به این معنی که با افزایش در هر یک از واحدهای این متغیرها متغیر مستقل و وابسته احساس نشاط اجتماعی افزایش پیدا می‌کند.

همچنین رومرو و کیروسیردس^۱ (۲۰۰۶) بر تأثیرگذاری انسجام اجتماعی بر میزان نشاط و شادکامی تأکید کرده‌اند، به نظر ایشان فضاهای بی‌اعتمادی و گسست اجتماعی، فرصت جرئت ورزی و خود ابرازی را از آدمی گرفته، او را از منابع عظیم بازخوردی محروم می‌سازند. فقدان این منابع، چشم‌انداز روندهای آتی زندگی را برای فرد در ابهام فرومی‌برد و یأس، ناامیدی و بدبینی را در نظام ادراکی و روان‌شناختی فرد جایگزین می‌کند.

جدول ۵. میانگین نمره کسب‌شده برای متغیرهای اصلی تحقیق

متغیرهای اصلی تحقیق	تعداد پاسخ	میانگین	انحراف استاندارد	کمینه	بیشینه
نشاط اجتماعی معلمان	۳۸۲	۳،۸۴	۰،۵۱	۱،۸۲	۵
نشاط اجتماعی خانواده معلمان	۳۸۲	۳،۷۸	۰،۵۴	۱،۷۵	۵
انسجام اجتماعی	۳۸۲	۳،۹۴	۰،۴۶	۲،۲۹	۵

همان‌طور که مشاهده می‌شود بالاترین میانگین نمره کسب شده مربوط به انسجام اجتماعی در بین خانواده معلمان مورد بررسی بوده است.

نتیجه‌گیری

نتایج حاکی از آن است که سرمایه اجتماعی خانواده و ابعاد پنج‌گانه آن تأثیری معناداری بر نشاط اجتماعی معلمان دارد و نشاط اجتماعی معلمان در سطح معنی‌داری است. از میان مؤلفه‌ها تأثیر همدلی و ارتباط اجتماعی بر نشاط اجتماعی معلمان افزایش بیشتری داشته است چراکه همدلی و انسجام بین اعضای خانواده و جامعه با یکدیگر در هنگام وقوع صدمات ناشی از بحران‌های اجتماعی و طبیعی (بیماری کوید ۱۹) را کاهش می‌دهد و سرمایه اجتماعی (همدلی

و ارتباط) باعث احساس آرامش و امنیت در آن خانواده‌ها و معلمان شده است و باعث شده نشاط معنوی آن‌ها نیز افزایش یافته و در نهایت، تاب‌آوری آن‌ها در برابر استرس بیماری کرونا افزایش می‌یابد. و نکته دیگر اینکه تأثیر سرمایه اجتماعی (خانواده) و ابعاد آن در سطح افراد رضایت‌بخش و اعتماد، همدلی و انسجام در بین خانواده معلمان رابطه معنادار وجود دارد و خانواده‌ها ترجیح می‌دهند که بیشتر با خودشان در ارتباط باشند تا به نهادها اجتماعی اعتماد کنند. و همچنین مشخص گردید که بین انسجام و نشاط اجتماعی رابطه معناداری وجود دارد و فرضیه تحقیق مورد قبول واقع شده است. بدین معنا که هرچه انسجام اجتماعی بین اعضای خانواده بالاتر باشد، نشاط اجتماعی معلمان بهبود خواهد یافت. بنابراین، هرچه معلمان با خانواده، دوستان و آشنایان همبستگی بیشتر باشد، از کیفیت زندگی بهتری برخوردارند و در بین آن‌ها شادمانی و امید به زندگی بیشتر خواهد بود. متغیر وابسته (نشاط اجتماعی) معلمان را با توجه به دیدگاه جرج زیمل که به مسئله شادی مورد بررسی قرار گرفته است از نظر وی شادی یک حالت کلی ذهن و قلب است که به توصیف شخصیت عاطفی انسان می‌پردازد و شادی را انعکاس حرکت مستقیم زندگی توصیف می‌کند که در ورطه زندگی می‌افتد و چون سرمایه اجتماعی خانواده دارای دو جزء اعتماد و همبستگی است. به نظر زیمل، فرآیندهایی نظیر تقسیم‌کار فزاینده، عقلانیت مفرط، سلطه روزافزون و نظایر آن سبب پیدایش دل‌زدگی و احتیاط در روابط اجتماعی موجود و کاهش نشاط اجتماعی در کلان‌شهر تهران و بین معلمان شده است. چون در حالت دل‌زدگی، فرد قادر نیست تفاوت‌ها را دریابد. در چنین شرایطی، اهمیت زندگی از میان می‌رود، تمام امور و فعالیت‌ها یکنواخت می‌شوند و رضایت از زندگی کاهش می‌یابد (Stones.Rob.2000:120).

متغیر مستقل انسجام اجتماعی که مؤلفه سرمایه اجتماعی است. سرمایه یعنی توان بالقوه که بتوان آن را در موقع نیاز خرج کرد. یک معلم چقدر توان بالقوه دارد چقدر ملزم به حفظ ارزش‌ها، باورها و هنجارهای جامعه است و چقدر از ارتباط، اعتماد، انسجام، همبستگی و همدردی در خانواده و جامعه رضایت دارد و می‌تواند این رضایت باعث نشاط در وی می‌شود و چگونه این نشاط و امید را به جامعه تزریق می‌کند (ساروخانی، ۱۳۹۷: ۱۴).

بنا بر نتایج تحقیق، به‌رغم تمامی مشکلاتی که جامعه معلمان با آن درگیر هستند که نسبتاً جزو مشاغل سطح پایین کشور از حیث معیشتی قرار دارند اما از نشاط اجتماعی نسبتاً مطلوبی برخوردار هستند. یکی از ویژگی‌های برجسته و متمایز شغل معلمان در جامعه، نسبتی است که

کل افراد جامعه با آن دارند. افراد جامعه با معلم ارتباط عمیق‌تر و گسترده‌تری در نسبت با دیگر مشاغل برقرار می‌کنند. اکثریت افراد یک جامعه سال‌ها در نظام آموزشی با معلمان ارتباط داشته‌اند. فاصله افراد یک جامعه با معلمان در عرض مشاغل دیگر بسیار کمتر است. مثلاً شاید همگان به پزشک مراجعه کرده باشند لیکن نوع رابطه و گفتار حاکم بر پزشکی موجد فاصله بسیار بین فرد و پزشک می‌شود. معلمان خود دانش‌آموز بوده‌اند و سر کلاس آموخته‌اند و اکنون می‌آموزانند. به اقتضای ماهیت شغل، زبان مفاهمه و همدلی دارند. به‌طور سنتی نهاد آموزش و مدرسه schola به معنای فراغت و آسودگی برای آموختن بوده است leisure for learning که به مفهوم نشاط اجتماعی بسیار نزدیک است. جایگاه معلم هرچند امروزی شده و به‌مثابه شغل و تخصص تعریف شده است اما همواره جایگاه معلم در تنش بین تخصصی شدن و جایگاهی برای آموزاندن قرار دارد.

هارفام^۱ معتقد است که سرمایه اجتماعی عوامل استرس‌زا و خطرزا را در رابطه با سلامتی کاهش می‌دهد.

محققان ثابت کرده‌اند بین افزایش انسجام و حمایت اجتماعی با سلامت جسمی، روانی و اجتماعی رابطه بهتری وجود دارد. برعکس روابط اجتماعی ضعیف، فعالیت‌های اجتماعی کم و عدم مشارکت اجتماعی خطرانی برای سلامت افراد به وجود آورده است. عموماً در طول دهه‌ها محققان ثابت کرده‌اند حمایت اجتماعی درک شده و مشارکت در شبکه‌های اجتماعی با سلامت جسمی و روانی و اجتماعی ارتباط دارد. (موسوی و شیانی، ۱۳۹۸: ۱۴۶)

از آنجایی که نشاط، تحرک، پویایی و شادابی از ویژگی‌های نسل امروز است و موافق طبع و مقتضیات فطری اوست، خمودگی، سستی، انزوا، بی‌حرکی، غمناکی و پژمردگی، آفت بزرگ و مانع عظیم رشد، شکوفایی و خلاقیت نسل جوان است. کمبود نشاط و شادابی معلمان و جلوگیری از بروز احساسات و هیجانات عاطفی آنان، موجب سرخوردگی و بروز بیماری حقارت و عقده‌های روحی و روانی در بین دانش‌آموزان می‌شود. نشاط و انبساط روحی آن‌ها، یکی از متغیرهای مؤثر در شکل‌گیری شخصیت مثبت در کودکان و نوجوانان است و بالعکس، اضطراب و تشویش خاطر، عامل مهمی در توقف استعدادها است. معلمان علاوه بر بعد تربیتی برای دانش‌آموزان، الگوی رفتاری مناسبی نیز محسوب می‌شوند. حالت شادی نتیجه عمل هماهنگ و

1 Harpham

منسجم و سامان یافته همه عواطف در بین آنها است و زمینه‌های باروری خرد و اندیشه را برای این قشر به وجود می‌آورد.

در این بین عملکرد روحی معلمان از یک طرف تحت تأثیر خانواده‌هایشان قرار دارد و از طرف دیگر معلمان باید قادر باشند برای آرامش و شادی عده زیادی دانش‌آموز تلاش کنند تا بتواند رشد و پرورش روح دانش‌آموز مؤثر باشند این روند از روح و روان معلم آغاز می‌شود. چنانچه روح معلم افسرده و ناتوان باشد، تأثیر ناچیزی برای تقویت و مراقبت از دانش‌آموزان وجود خواهد داشت. معلمانی که حضور توانمند خود را هر روز در کلاس درس نمی‌توانند ارائه کند، از لحاظ انتقال فکر با دانش‌آموزان هماهنگ نیستند و برای پاسخگویی به نیازهای آنها آمادگی ندارند. در نتیجه نرخ شادی و خنده در مدارس بسیار پایین می‌آید و در برنامه‌ریزی آموزشی نیز شاد بودن جایگاهی نخواهد داشت و مورد بی‌مهری قرار می‌گیرد. در جامعه و مدرسه فاقد شادی، سخن گفتن از شادی قدری مشکل خواهد بود. یکی از مشکلات هر جامعه غفلت از شادی و نشاط و در نتیجه افزایش بیماری‌های مختلف روانی از قبیل اضطراب و افسردگی است. زمانی که مردم جامعه‌ای از نشاط اجتماعی برخوردار باشند، وفاق، همبستگی، تعلق اجتماعی، تعاملات اجتماعی مطلوب، رضایت از زندگی و همچنین سلامت روانی و اجتماعی افراد افزایش پیدا کرده و طبیعی است که به موازات آن، آسیب‌های اجتماعی نیز کاهش می‌یابد و انگیزه برای کار و تلاش افزایش می‌یابد و در نتیجه، چنین جامعه‌ای، مسیر پیشرفت و ترقی را طی می‌کند.

همبستگی اجتماعی یکی از موضوعات بسیار مهم در زمان بحران است. البته این موضوع در جامعه ما هم وجود دارد و در برهه‌های مختلف دیدیم که مردم در زمان بحران به میدان آمدند و به هموطنان خود کمک کردند. در هیچ کجای دنیا مردمی را پیدا نمی‌کنید که این چنین در زمان بلایای طبیعی کنار هم باشند. همبستگی مردم یک خصلت بسیار خوبی است که در فرهنگ ایرانی‌ها وجود دارد و البته آموزه‌های دینی و اخلاقی ما هم این موضوع را به ما یادآوری می‌کند. در دوران پرافت‌وخیز کرونا نه تنها معلمان جامعه ما کوتاهی نکردند و وضعی از خود نشان ندادند بلکه با قدرت و توان مضاعف و با همه سختی‌ها و تحمل مشقت‌هایی که وجود داشت سعی کردند که امر آموزش را به خوبی پشت سر بگذارند و با همه دلسوزی‌های خود در این مسیر گام بردارند این دقیقا نشان‌دهنده احساس مسئولیت و وجدان کاری هست که ما در این قشر می‌توانیم ببینیم. معلمان هم در امر آموزش موفق سعی کردند با همه شرایط

سخت موفق و سربلند بیرون بیایند و هم امنیت و آرامش خاصی در این مسیر به خانواده‌ها ارایه دهند و خانواده‌ها که مستقیم درگیر مشکلات آموزش و پرورش و زحمات معلمان بودند این موضوع را به وضوح می‌توانستند مشاهده کنند و این خود بیانگر نوعی همدلی و همبستگی بین اولیا و معلمان و آموزش و پرورش است و واقعا به عنوان محور اصلی این مسیر توانست هدایت و سکنداری امر آموزش را به خوبی و سربلندی به پیش ببرد. جامعه علمی زنده و پویا، جامعه‌ای است که عناصر شادی‌آفرین در آن فراوان باشد و در برنامه‌ریزی آموزشی نظام‌های مختلف آن، راهکارهایی جهت شادابی و نشاط معلمان و دانش‌آموزان طراحی و تنظیم شود. در گذشته به نظر می‌رسید که وظیفه آموزش و پرورش تولید عده‌ای فارغ‌التحصیل است که تنها بتوانند امرامعاش کنند، اما در سال‌های اخیر برنامه‌ریزی‌های آموزشی نظام‌های آموزش و پرورش این مرحله را پشت سر گذاشته و سرلوحه تعلیم و تربیت در یک جمله خلاصه شده است؛ «شوق زندگی کردن را به دانش‌آموزان بیاموزیم». در حقیقت رشد پایدار ما در گرو شادی پایدار است. معلمان باید بتوانند شاد باشند تا توان بارورتر کردن محیط‌های آموزشی سالم و شاد را داشته باشند. پس باید بکوشیم تا عشق، جرئت، ایمان، امید، اعتماد، همبستگی و نشاط و پویایی در کار و رفتار را در خویشتن خود، همکاران، خانواده‌ها و کودکان و نوجوانان این مرزوبوم گسترش دهیم و همه با هم در جهت شادی، نشاط و سعادت انسان‌های آزاد و شاد تلاش کنیم.

با توجه به نتایج حاصل از تحقیق و نظرسنجی از معلمان پیشنهاد می‌شود:

تدوین سند تحول بنیادین نشاط اجتماعی معلمان در اولویت برنامه‌های توسعه اجتماعی و فرهنگی آموزش و پرورش کشور قرار بگیرد. سند ارتقای سرمایه اجتماعی در میان معلمان تهیه و تدوین شود و این امر در اولویت برنامه‌های توسعه اجتماعی کشور قرار گیرد. به دلیل ارتباط معنادار بین درآمد و نشاط اجتماعی معلمان، پیشنهاد می‌شود بسته‌های حمایتی برای معلمان در نظر گرفته شود. جشن‌های مناسبی و اردوهای علمی و تفریحی و برنامه‌های خانوادگی مفرح ضمن خدمت برای معلمان و کارکنان حوزه آموزش و پرورش به منظور ایجاد انسجام و همبستگی بین آن‌ها تدارک دیده شود. همچنین کارگاه‌های تخصصی با عنوان شادکامی به وسیله اساتید متخصص در دانشگاه و در فضای مجازی برگزار شود. اتاق توانمندی و خودباوری در مدارس با حضور افراد موفق و کارشناسان زبده و معتبر و مصاحبه و همفکری با آن‌ها در زمینه نشاط و سرمایه اجتماعی تشکیل شود.

منابع

- ازکیا، مصطفی، غفاری، غلامرضا (۱۳۸۳). توسعه روستایی با تأکید بر جامعه روستایی ایران، تهران: نشر نی.
- الیاسی، فاضل و دیگران (۱۳۹۹). گزارش ارزیابی سریع مشارکتی مسایل خانواده ها در دوره خانه نشینی کرونا؛ معاونت امور زنان و خانواده مرداد ۱۳۹۹.
- اکبری، امین (۱۳۸۳). نقش سرمایه اجتماعی در مشارکت، بررسی تأثیر سرمایه اجتماعی بر مشارکت سیاسی اجتماعی. دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه تهران.
- بخارایی، احمد و دیگران (۱۳۹۴). مطالعه جامعه شناختی سلامت اجتماعی زنان و عوامل موثر بر آن (مطالعه موردی: زنان منطقه چهار شهری تهران): فصلنامه پژوهش جامعه شناسی، دوره ۴، شماره ۳.
- بشیریه، حسین (۱۳۸۳). عقل در سیاست.. تهران: انتشارات نشر نگاه معاصر.
- تنهایی، حسین، ابوالحسن (۱۳۹۰). درآمدی بر مکاتب و نظریه‌های جامعه‌شناسی، تهران: انتشارات مرنديز.
- توسلی، غلام عباس، و بیراهری، نیر (۱۳۸۷). بررسی سرمایه اجتماعی درون گروهی و بین گروهی در میان شهروندان تهرانی، فصلنامه تخصصی علوم اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی واحد خلخال، سال چهارم، شماره ۱۹، ص ۳۵ - ۵۸.
- رومرو و کیروسیردس (۲۰۰۶) به نقل از رحیمی، حمید، و آقابابایی، رضیه (۱۳۹۷). رابطه بین سرمایه اجتماعی و سرمایه روانشناختی در دانشجویان دختر دانشگاه کاشان: فصلنامه زن و مطالعات خانواده، دوره ۱۱، شماره ۳۹.
- خادمیان، طلپعه، و فرجی، طوبی (۱۳۹۱). عوامل اجتماعی مؤثر بر نشاط اجتماعی دانشجویان، فصلنامه جامعه‌شناسی ایران، شماره ۵، صص ۱۹-۳۸.
- رضادوست، کریم؛ فاضلی عبدالله (۱۳۹۱). بررسی احساس امنیت و نشاط اجتماعی در بین شهروندان استان خوزستان. فصلنامه علمی تخصصی دانش انتظامی خوزستان: دوره ۲، شماره ۲، صص ۴۹-۶۳.
- روحانی، حسن (۱۳۹۰). سرمایه خانواده، سنگ بنای سرمایه اجتماعی، فصلنامه راهبردی ۱۹، ۵۹، صص ۷-۴۶.
- ساروخانی، باقر (۱۳۸۶). روش‌های تحقیق علوم اجتماعی در مدیریت، چاپ اول، تهران: انتشارات میر.
- ساروخانی، باقر (۱۳۹۷). جامعه‌شناسی ارتباطات، تهران: انتشارات: اطلاعات، چاپ بیست و پنجم.
- غفاری، غلامرضا و نیازی، محسن (۱۳۸۶). جامعه‌شناسی مشارکت. تهران: نشر نزدیک.

- غفاری، غلامرضا، امیدی، رضا (۱۳۸۵). کیفیت زندگی: شاخص توسعه اجتماعی. تهران: نشر شیرازه.
- کوزر، آل (۱۳۸۳). زندگی و اندیشه بزرگان جامعه‌شناسی: ترجمه: محسن ثلاثی، تهران: انتشارات، علمی.
- گیدنز، آنتونی، (۱۳۸۷)، جامعه‌شناسی ترجمه منوچهر صبوری. انتشارات نی، چاپ ۲۳، تهران.
- محسنی تبریزی، علیرضا (۱۳۸۰). شهر، خانواده و انحراف بررسی آثار پاتولوژیکال شهرگرایی در شکل تمایل به وندالیسم در نوجوانان متعلق به خانواده‌های مهاجر شهری»، همایش موازین توسعه فرهنگ و ضد فرهنگ شهر تهران: معاونت هنری و فرهنگی شهرداری.
- مولایی نژاد، اعظم (۱۳۹۱). صلاحیت‌های حرفه‌ای مطلوب دانشجو معلمان دوره آموزش ابتدایی، نوآوری‌های آموزشی سال ۱۱، شماره ۴۴، صص. ۳۳ و ۶۶.
- موسوی، میر طاهر، و شیانی، ملیحه (۱۳۹۸). سرمایه اجتماعی و سلامت اجتماعی؛ مفاهیم و رویکردها، آگاه، چاپ دوم.
- •Abrahams, J. (1990). Fundamentals of the development of sociology, translated by Hasan Pouyan, first volume, Tehran: Chapakhsh Publishing House, 2016.(In Persian)
- Azekia, Mostafā, Ghaffari, Gholamreza (2013). Desarrollo rural con énfasis en la sociedad rural de Irán, Teherán: Nei Publishing House. .(In Persian)
- Argyle M, Crossland J. (2004). Dimensions of positive emotions British Journal of Social psychology. 26: 127-137.
- Boisjoly, J. & Duncan, J. & Hofferth, S. (1995) "Acces To Social Capital", Jornal of Family. Issues, No. 16, p 609-631.
- Eliasi, Fazel y otros (2019). Informe sobre la evaluación participativa rápida de las cuestiones familiares durante el período de confinamiento en casa de Corona; Vicerrectora de Asuntos de la Mujer y Familia, agosto de 2019.
- Akbari, Amin (1383). El papel del capital social en la participación, investigando el efecto del capital social en la participación política social. Facultad de Ciencias Sociales, Universidad de Teherán . .(In Persian)
- Bukharai, Ahmed y otros (2014). Estudio sociológico de la salud social de las mujeres y los factores que influyen en ella (estudio de caso: mujeres del distrito Chahar Shahri de Teherán): Sociological Research Quarterly, Volumen 4, Número 3. .(In Persian)
- Bashirieh, Hossein (2004). Intelecto en la política. Teherán: Publicaciones Negah Masaher. .(In Persian)
- Colman, J.S. (1998) "Social Capital in the Creation of Human-Capital." American Journal of Sociology, No. 94, p S95-S120.ythv.
- Tahani, Hossein, Abolhasan (2019). Una introducción a las escuelas y teorías de la sociología, Teherán: Publicaciones Marandiz. .(In Persian)
- Tausli, Gholam Abbas y Beirahri, Nir (2008). Investigando el capital social intragrupo e intergrupo entre ciudadanos de Teherán, Universidad Islámica Azad de la Rama Islámica Azad Khalkhal, Revista Trimestral de Ciencias Sociales, cuarto año, No. 19, págs. 35-58. .(In Persian)

- Romero y Kyrosirdes (2006) citado por Rahimi, Hamid y Aghababaei, Raziéh (2017). La relación entre capital social y capital psicológico en estudiantes de la Universidad de Kashan: Women and Family Studies Quarterly, Volumen 11, Número 39. (In Persian)
- Khademian, Talia y Faraji, Toubi (2011). Factores sociales que afectan la vitalidad social de los estudiantes, Iranian Sociology Quarterly, No. 5, págs. 19-38. (In Persian)
- Rezadoost, Karim; Fazli Abdullah (1391). Investigar la sensación de seguridad y vitalidad social entre los ciudadanos de la provincia de Juzestán. Revista científica especializada trimestral de ciencia policial de Juzestán: Volumen 2, Número 2, págs. (In Persian)
- Rajulton F, ravanera ZR and beaujot R (2007) Measuring social cohesion: An experiment using the Canadian National Survey of Giving, Volunteering, and Participating. Social Indicators and Research 80: 461-492.
- Ritzer, George. (2011). Sociological Theory. Eighth Edition New York: McGraw Hill.
- Rouhani, Hassan (2019). El capital familiar, piedra angular del capital social, Strategic Quarterly 19, 59 págs. 46-7. (In Persian)
- Stones, Rob (2000). The great thinkers of sociology, translated by Mehrdad Mirdamadi, Tehran: Nahr-e-Karzan. (In Persian)
- Seligman, E. and Danner, M. (2003). "Very Happy People", Psychological Science, n. 13
- Sarukhani, Baqer (2008). Métodos de investigación en ciencias sociales en la gestión, primera edición, Teherán: Publicaciones Mir.
- Sarukhani, Bagher (2017). Sociología de la comunicación, Teherán: Publicaciones: Información, vigésima quinta edición.
- Ghafari, Gholamreza y Niazi, Mohsen (2006). Sociología de la participación. Teherán: Nash Neshar. (In Persian)
- Ghaffari, Gholamreza, Omidi, Reza (2005). Calidad de vida: índice de desarrollo social. Teherán: Shirazeh Publishing. (In Persian)
- Kozer, Al (2013). The lives and thoughts of great sociologists: translation: Mohsen Talasi, Tehran: Elmi Publications. (In Persian)
- Kozer, Al (2013). Las vidas y pensamientos de grandes sociólogos: traducción: Mohsen Talasi, Teherán: Publicaciones Elmi.
- Giddens, Anthony, (1387), Sociología traducida por Manouchehr Sabouri. Publicaciones Nei, 23ª edición, Teherán. (In Persian)
- Mohseni Tabrizi, Alireza (1380). Ciudad, familia y desviación, investigación de los efectos patológicos del urbanismo en forma de tendencia al vandalismo en adolescentes pertenecientes a familias de inmigrantes urbanos), conferencia sobre estándares de desarrollo de la cultura y la anticultura de la ciudad de Teherán: diputado artístico y cultural del municipio. (In Persian)
- Molainejad, Azam (2019). Cualificaciones profesionales deseables de los estudiantes de magisterio de educación primaria, innovaciones educativas, año 11, número 44, págs. 33 y 66. (In Persian)
- Mousavi, Mir Taher y Shiani, Maleeha (2018). Capital social y salud social; Conceptos y enfoques, conscientes, segunda edición.
- Inglehart, Ronald. (2008), Cultural transformation in the advanced industrial society, translation of Maryam Chatter, Desert.
- Jugureanu, Alexandrra, (2016), "A short introduction to Happiness in social sciences "Belvedere Meridionale 28 no.1:55_71.

- Putnam, R (2003). "Ethnic diversity and social capital". paper presented at Ethnic Diversity and social capital seminar.
- The effect of solidarity and social cohesion of the family during the corona era on the social vitality of teachers in Tehran (academic year 2018-2019)